

“درياس و لاشكان” لـ نوان سنا و رخنـدا ... كاميار سابر

ئـم نووسينـ بـسـر دوو بـشدا، لايـنـ نـگـتـيـف و پـزـتـيـفـكـانـي
رـمانـكـدا، دابـش دـبـت.

لايـنـ نـگـتـيـفـكـانـي رـمانـكـ:-

تـنانـت لـ رـمانـي فانتـسيـشدا، نووسين و هـنـجـانـي مانا و
مـغـزا گرنگن، نـك وشـكاري، هـنـان و بردنـي وشـ و تـكـكـردنـيان
بـسـر يـكـتردا. نووسين هـر ئـوـ نـيـيـ كـ چـي دـبـتـي و چـيت دـو
بـينووسيت؟ بـكـو ئـوـ يـ چـن دـينووسيت؟ لـ هـموو ئـوانـش گرنگتر
ئـوـ يـ كـ زمانـي رـمان، دـبـ ئـمانـي تـداـبـت:- كـنـكرـيت و
زمانـكـي رـوان بـت، كـورت و پـوخت (concise) بـت، ئاشنا بـت
familiar بـ جفاكي خوـنـدـوار و عـوام، روون و ورد precise بـت،
هاوكات فـرما و بـناء constructive بـت. ئـگـر ئـوـش لـ بـرچاو
بـگـرـن لـ دـيـدي وائـتـر سـكـتـي رـمانـووسـي سـكـتـلـنـديـوـ كـ بـر لـ
دوو مـد سا لـ مـوـبـر پـيوابوو، رـمان جـياوازي ئـوـي لـگـ
كـتـبـي رـمانـسيـدا (شـعر و پـخـشان) هـ يـ كـ رووداوـكان دـخـاتـو
بـر ديد و سـرنـج، لـناو ذاكـيرـي مـرـفـكانـدا خانـخـوـبـيان پـدـكـات
و دـخـي مـدـرنـي كـمـگـكان، مانـيـفـست دـكـات. لـ كـاتـكـدا، شـعر و
پـخـشان، زـيـاتـر لايـنـي ئـتـيـكـي (جوانناسـي) هـ يـ و جـرـك لـ
ئـيـفـتـيـتـانـي شـخـصـيـ.

درياس و لاشكان، رـمانـكـي سـياسـي بـحتـ كـ بـخـتـيار عـلـي
نووسيوـيـتـي، نـدـبووايـ ئـو هـموو خورافـ شـعـري و پـخـشانـيـي
تـ بـئاخـنـرايـ و ناوـكـ سـياسـيـكـي تـجـريد بـكرـت و بـ تـرمـي
لـطـيف Kindred، مـوجـامـلـاتـي زـر دوورودرـژ، ئـيـفـتـيـتـانـي شـخـصـي و
ئـارگـيـومـنـتـي نا پـويـست، ناوـكـ سـياسـيـكـي، خـاـيـي بـكرـتـوـيـان
لـي كـم، رـستـ و دـرـبـيـنـكان زيوـژ نـكـرن، بـ ئـوـي مـتـلـي
مـبـستـ سـياسـيـكان، بـشارـنـو. گـومانـي تـدا نـيـي، نووسـر،
رـمانـووسـكـي زـر باش و تـجـروـبـي زـري هـ يـ، بـمـام واقـعـ ئـوـيـي
كـ گـرفتـي لـگـ زمانـي كوردـيدا هـ يـ. ئـمـش بـ ئـو ئـيـگـ گـورـيـي
دـگـتـوـو كـ درافتـي نووسينـكـانـي، لـي كـم نادات بـ چـنـد گـنجـك
بـي پـدا بـچـنـو و هـنـ زـر و بـرـكـانـي بـ چـك بـنـو. چـنـديـن
وشـ و تـرمـي بـكارهـناو، لـ قاموسـي زمانـي كوردـي و فـرهـنـگـ كـن

و نوکانشدا بوونیان نیی، ئیـصـن پـدـچـ هـر لـ خـیاـدانی
خـیدا دروستی کردین، بـمـام کارساتـکـ ئـوـیـ رـمانـووس، زمانـاس
و لیگویستیک نیی کـ بـو شـوـیـ مـامـ لـگـ زمانـا بکات.

بـهـزیـ زمانـی هـر دـقـک لـوـدایـ کـ وـرگـ بتوانـ ناوـکی ئـو
دـقـ (تـنـانـت ئـگـر پارـگرافـکیش بـتـ) وـکو خـی وـربگـتـ.
دیـار تـرجـمـی حـرفـی ناـم، بـکو کـنـتـکـست و مـغزای رستـکان
دـبـ وـکو خـیان وـربگـن، راستیت دـو هـرکـسـ ئـم رـمانـ بـ
عـرـبی یان ئینگلیزی، یاخود هـر زمانـکی تر وـربگـتـ، دـبـ
بـشـک لـ رستـکان بـپـنـتـ، چونکـ جگـ لـ ریتـریکی و شـ
تـکـکـکردن، هـیچ مـغزا و مانایـک، لـ یادـوـری خوـنـردا،
جـناـهـن؟ هـندـ رستـ و پارـگراف هـن، نـک هـر موفید نیین، بـکو
چـن پاشوپـشیان بکـیت، مانایـک بـ دـستـو، نادـن؟ نووسـری ئـم
رـمانـ، لـو دـچـت بـ رـچـکـ و نـژاد کورد نـبـت، بـکو نـژاد
و نـتـوـیـکی تر بـت و فـری کوردی بووبـت! رـحـی زمانـ
کوردیـکـی ئـم رـمانـ، ئـوـندـ خـراپ دارکاری کراو، دـبـت
جـاـحـکی زمانـوانی باش، بـ زمانـکی تر، تـرجـومـی بکات.

ویست هـر دـقـکی سیاسی کوردی (لـرـدا مـبـست لـ وتارـکـ یان
ئایدیای چـند پارـگرافـکـ) تاقیبکـیتـو بـ ئـوـی بزانت بوعدـ
سیاسیـکـی چـند مـعریفـ، فیکـر و کولتووری فرـ رـهـندی
لـپشتـوـیـ؟ ئـو بـ زمانـکی تر یان چـند زمانـک وـربگـ،
ئـوسا خـرابستان و خاکـساری ئـو دـقـ، یان بـهـزی و شاکاری
ئـو دـقـت لـو بوعدانـو، بـ دـردـکـوـت! هـموو پاـوان و
حیکایـتـخوانـکان، صـنعـتی فیکـر و تـوانینی نووسـرـکـی،
بـتایبـتی لـ دـقی سیاسیدا (رـمانـی سیاسی)، لـ لا ۳۳ دا، لـ
زمانـی دـریاسـو و بـ لـکدانـوـی قسـکانی سـید بورهان، ئـو "
حـایی بوو کـ ژـنـرا بـلال لـ راستیدا هـیچ کات روتبـیـکی
سـربازی نـبوو و لـسـردـمی شـی گـریلایدا دژ بـ دـوـتـ
داگیرکارـکان، ئازایـتی و زیرـکیـکی سـربازی و هـای نواندوو،
هـوادارانـی بـ خـشـویستی و رـز، نازناوی ژـنـرا یان داوـتـ".
گومانـی تـدا نیی ژـنـرا بـلال، مـبـستی لـ شـخصی نـوشـیروان
موصطـفـایـ(نـم) و دـوـتـانی داگیرکاریش، مـبـستی لـ عـراق و
ئـرانـ.

لایـنـ لـوغزایی و لـیـکـی ambiguity ئـو ئـارگیومـنت و
کـوتـیـشنـ ناـم، واتـ رووکارـ ئـدـبیـکـی ناـم، بـکو مـغزا
سیاسیـکـی دـم، تـعبـیر لـ فیکری سیاسی نووسـر دـکات کـ رـک

و کو ئیام زمانی ملیشیاکانی کوردای تی ل شاخ، بی شیری
حماسی و بی پخشانی ژر خوئی م ق ق ق کان و خورافاتی شاعیر
سیاسی کان، بی عراق و ئرانان د گوت داگیرکار، بیام ل
ستاناردی جیهانی و هاوک ش ئیقلیمی و نود و تی کاندا، ئم
بس گ ندوگوی فیکری ئو سیاسی و ر شنبیران ی ک ت جاوزی
عوقدی نژادی و گری کوردای تیان، ن کردوو. ئ ص ص ن ناو ق ق کی
ئو ک ن ت ک ست بی فارسی و عراق بی، و ربگ ق ق ن، جگ ل و ی
و ربگ ق ق کی ئ گ ر ک م ک عراق نی ب ت، داگیرکار هر لاد بات،
بیام ئ گ ر گوتمان کردی بی المحتل و اشغالگر، ئا یا بی استی
کا برای عراق و فارس ک رمانی نووس ر کی م زنی کورد بخو ن ت و،
چ ق ن بی عراق و فیکری سیاسی ل نادات؟ ئو بی ئنگلیزی
Occupier هر م سخ ر تر، د رد چ ت.

ئەم چەمكى داگىيركارىيە تەنيا بە داگىيرکردنى بەشەك لە كوردستانى عەراق و كوردستانى سوريە، لە لاين دەوڵەتى توركيە، دروستە. بە دەر لەو، كەنتەكستە سياسى و مەعريفىيەكەى رەك لە ئاوەزى ئەوانە دەچەت، دواى عەمالەتى ريفراندەمە مۇخابەرەتییەكە كەوتبەون. هەر ئەمەشە، واىكردوو كە نووسەر، لەسەر گەرەتەريين حەماقەتى سياسى و قەشمەريەتى كۆلتوورى ريفراندەم لە مەژووى سياسى كورددا، حەرفەكى فيكرى و سياسى، شەدەيكەى مەعريفى و فەلسەفەى، بە گوتنە بوو.

ئەم رەمانە سیاسیی، زیاتر جەخت لە ئێپۆزسییەتی کوردستانی عێراق، فەرمی حکومەت، دەسەڵاتی کوردیی و قەرەباڵغی کانیان دەکاتەوە. یەکەک لە باشتەرییەکانی نووسەر ئێژمار دەکەرێ ئێگەر لە بچوونی عێراقانی فیکری و وێژدانیی نووسەر و هەققوڵەت. لەردا گرنگە ئەو بۆسە بکەرێ کە هیوادارم من هەڵبەم، ئەویش ئەوێ، خەزگە قەتەتیی فیکری و سیاسیی نووسەر بۆواێ کە سیمبۆلی و هەمەکانی سەلمانی، ئێپۆزسییەن و کاراکتەرێ گەورەکانی ئەو ئێپۆزسییەنە (ژەنراڵ بێلال ئەشکراد) شاری ناو رەمانەکە (کە سەلمانییە)، نەک هەر رەخنەبارانی کردوون، بەگەر دارکارییەکی مەژوویی گەورە مەژووی سیاسیی شاری سەلمانی و زانی ناسی نالیزمی (بابانی و قەچوالانی) کردوو. گرفت ئەوێ، دارکارییەکە نە سیاسیی، نە کۆلتووریی، نە مەعریفیی و نە فیکریی، بەکو غوبنی بێرکردن و پاسیفیستەکانی نووسەر. بە بچەوانەو، پانەری نووسینی ئەم رەمانە کە دوا یەک ساڵ لە مردنی ئەم نووسراوە ئێگەر هەمان ئەو مەتیقەت کە نووسەر لە بۆسە

و رووداودا دینووسی، ئوو ب باوئی من له کرډتی رماننکه زه کم ده کا ته وو هیوادارم ئمئی دوا بیان نه بته و من ته واو هه بهم.

لایه نه په ز ته کا نی رماننکه

له زمانه حیکا په توان وو، د سها ته شخشیینی بنه ما ی بارزانی، به مشو یه د ده م نه ته: کو په گورنکه ی مه لا موصطه فا (سه ردار قه م رخانه ی) گرجیه گه مژ په کی نه فام و به د موپل بوو، کردیان به س ردار به ئو ی پشته وپشته و نه وو له دوا ی نه وو، سه رکا ی ته ی به نه وو کانی جه به ته (لا ۷- ۸). به د ر له وو ی رماننووس، نازانه ته یان خه ی له به ئاگا ده کات که م سعود بارزانی، کو په گورن نه بوو، ئیدریس گه ور تر بوو، جه ند کو په کی گه ور تریشی هه بوو! په شتر به صه فاته نه وان کوردا ی ته ی که ی بارزانی و عرو به که ی صه دام، ته ر ر کران. هاوکات، ره ی پاوانخوازی و ده وری خه ئیبرازکردنی مام جه لال) جه نابیان = ئمیر ته لاران)، له دوا ی مردنی قه م رخانه ی، به زمانه کی سیاسیه که له ده نه له ئه ده بیاته فشه ی کوردا ی ته ی و شته شیه میلیشایه و جه ته گره ی (نو و گو نه)، هاوکات له ده نه له و ناسیه نالیزم به بانیه ی به صه ده یکه زیاتر، سه مانیه که ته به ند کردوو، به مشو یه به یان ده کات (په کم کم سه بوو، شته ی جه ته گره ی و گه ریلایه، ده به ده ته راگه یاند) (لا ۸). له سه به دواو، به باسکردن که کورته بارزانی و تاهه بانی، ته واو ی رماننکه له سه ره وه هم و خورافه ی ژنه را ی رماننکه (نم) که په کم که له رائید کانی ناسیه نالیزم به بانی، هه ره ها ئیگه په له وه هم و شته شگه یه کانی! سه مانی، بنیات ده نه ته.

خالد حوسه نی (ئه فغانیه- ئه مریکی)، په یوا یه نووسینه رمان، له چنیینه زنجیره در په یکه ده جه ته که به حه ققه ته کی مه زنه، ده گه یه نن. رووداو خورافیه و خه یایه کانی مه شکی نووسه ریش، وهه ای ئو ی هه زاران در و خورافته چنیوه، هه زاران شه ر و ره یی ته که به نه نه ده شه په له فته تازیانه کانی خه ی کردوو، هاوکات به ئو ی به ره رقی کادیر و پیوانه حیز به ده سه ها تدارکانه وحیز به نه په زسه نه کانه نه که وه ته، ئه م نه ده رووداو کانه، کاراکته ره کانه و مه ژوو کانی پاش و په شه، کردوون یان به نه نقه ست و به هه وا ی نه ده بی، له خه یایه دا دایتاشیون، به ئو ی هه میش به به م به ست له سیاسیه کانی کورد، له شاری سه مانی و له کوردستان نیه. به نمونه سه بارته به نم، لا ۱۰۵ دا، نووسراو " شار نوقم خورافات بوو، ئه شکراد نه فسانه ی و به مردنی نه ویش هه موو شته کانه ته که جه ته و شته شه ته ی به با دا ده جه ته " له لا ۱۰۵ دا در په کی گه ور ی ئارکیده لجه ی و مه ژووی به ناوی

سله مانیه و د کات و تهمانی به هزاران ساه د قه بښت، نیمه به
نووېه او مېدانې رمانه کي تدا بنیاتنراوه که سله مانیه،
واقعې که بلایه کی ترده به رت و بیج بښت.

او شته رښبیری (ثقافتی) په دگوتر له نښتای سله مانیه،
نووېه به نه د شته خي رائیدی به شکیته و که مېه گنجش به ناوی
چپ، عله مانیه و نه د بدستوه له لایه نگرانين، به شته کی تریش به
نه د شته رمانووس، ه نه رښبیرن که له نه شکراد نریک
بوونه و، به یعنیه پیداه و له و نه نه رشده صاحبده، ته جهلاه و
ته علایان د کات و به رښبیری بچووک و لچه په کی، نه ژماردیان د کات
لا ۱۵۱۱. له چنه شوې نه تر، ه یی ته نه م جه ر رښبیران نه د شته نه،
گاه ته به رښبیری و که نه رشده صاحب د کات و د نه کاری نه و
بوو تارماییه که دروست بکات و به رښبیری بکات نه نه م شار و،
تارماییه کی به رښبیری بچووک موبایه عییه کانی سله مانیه و، ناو
به ناو د نه و س رله دان له و هم و خورافات کانی نه نه نه شکراد
(نم). به راده یی که نه م رمانه سیاسیه، ته رکیزی له سر نه، دانا و،
نه ص نه ه ر د نه یی به ه جووکردنی نه و و بزوتنه و که یی (گه نه ان)
نووېه و.

له ه مووی سه یرتر نه و یی که به شته کی به رچاو له سیاسیه، نووېه و
کادیر کانی بزوتنه و یی گه نه انی نه ستا و نه وانیه له و بزوتنه و یی ش
و د رکه و توون، به ئیعه به کی ز ر و، به ح ماس، نه خزن و قه ناع ته
ز ر و، جه خت له باشیه و گه ور یی نه م رمانه د که نه و. باسی
شکاندنی به سیاسیه کان و خورافه ئایدیه له ژیه کان د که نه؟ به نه م
ئایا نازانن و ع قیه یان په ناشکه که نه م رمانه، ر که نه وان، په
به په نه، له دان له گه نه ان و نه نه نه نه که یی (نم) نووېه و؟ یان په
د زانن و خیه یان له نه نه د که نه؟ ه ر کامیان به نه، ناو نه که
سیاسیه که یی نه م رمانه، به نه کردنه و یی سحر نه و سیاسیه نه یی که
چنه د نه و نه له س رده می خورافیه م به کان بچو نه و له س رده می
چا نه کانی واقع و خ ر نه د کانی ح قیه تیشده، نه و روو د نه دات که
شاری ناو رمانه که و خ که شار که (سله مانیه) چنه د نه نه نه به
د نه چنه نه کانی کوردا یی ته (نه ریجناه و موزیه ف که یی) و ه موو
نه وانیه به ناوی نه په زیسه نه و، د نه ستیان له پار یی ر یی،
چنه نه گه رییه کانی نه و و خ شگوز رانیه خیه یان، گیر بوو؟